

van de raadsleden N. Groot en C. Weijs (CDA) over Raadsvragen archeologie in de binnenstad

Geacht college,

Ondanks de wereldwijde corona-pandemie, is het nog steeds 100 jaar Groot Eindhoven. Daarnaast nadert het proces van de herinrichting Vestdijk-Hertogstraat het einde. Er is hier veel onderzoek gedaan naar de oudste geschiedenis van de stad Eindhoven. We hebben enthousiaste verhalen van archeologen gelezen over de vondsten die ze hebben gedaan, ondanks het gegeven dat er 'minimaal' mocht worden onderzocht vanwege de tijdsdruk op het project en de kosten die er mee gepaard gingen. De onverwachte vondsten van een forse middeleeuwse fundering van een poortgebouw en van brug spreken boekdelen. Duidelijk is wel dat de opgravingen veel kennis hebben opgeleverd over het oude Eindhoven en dat de plattegrond van dit deel van de binnenstad op basis van deze vondsten opnieuw getekend kan worden.

Een belangrijke kwestie is hoe deze unieke, maar dure resultaten aan de stad gepresenteerd gaan worden. Dit brengt het CDA tot de volgende vragen:

1. Bent u het met ons eens dat de opgravingen waardevol zijn geweest vanwege de nieuwe kennis die deze hebben opgeleverd over de vroegste geschiedenis van de stad Eindhoven?
2. Wat wordt er met de resultaten van de opgravingen gedaan naast de wettelijk verplichte rapportage? Zijn er plannen om deze ook voor een breder publiek toegankelijk te maken? Op welke termijn verwacht u dit te doen?

In verschillende steden, en ook in Eindhoven is het voorheen onzichtbare erfgoed gepresenteerd aan het publiek. Bij de opgraving op het 18 septemberplein werd een oude stadspoort aan het licht gebracht. Deze opgraving heeft toen veel aandacht gehad van het winkelend publiek, mede door de informatieve borden die er bij werden geplaatst. Vervolgens is een deel van de fundering geïntegreerd in de fietsenkelder die daar is aangelegd. Het CDA waardeert het enorm dat zo een stuk van onze stadsgeschiedenis zichtbaar is gemaakt. In Den Bosch zien we bij de parkeergarage Sint Jan hoe daar ook een deel van de opgravingen zichtbaar is gemaakt in de vitrines in het trappenhuis.

3. Is het overwogen om in de nieuw ingerichte openbare ruimte iets van een zichtbare herinnering aan het verleden te incorporeren (zoals dat gedaan is met de fundering van de poort in de fietsenkelder of de opgemetselde put van het kasteel van Eindhoven)? Daarnaast heeft de kostenoverschrijding qua archeologie bij het CDA geleid tot de vraag of de kosteninschatting qua archeologisch onderzoek beter kan.
4. Welke specifieke lessen zijn er getrokken voor nieuwe grote projecten? Kan er bij volgende opgravingen van te voren beter rekening worden gehouden met de noodzakelijke tijd en kosten? Bijvoorbeeld door een specifiekere Programma van Eisen (PvE) op te stellen? Of door lokale amateur-erfgoed specialisten te raadplegen over de mogelijke te verwachte vondsten binnen een plangebied?
5. Is dit al meegenomen voor de herinrichting/nieuwe bestrating van de binnenstad, zoals de voorgenomen werkzaamheden op het Stratumseind en Oude Stadsgracht?
6. En kan er in toekomstige plannen voor bouw- en herinrichtingsprojecten in de binnenstad, naast plek voor groen, ook ruimte worden gecreëerd voor zichtbare herinneringen aan mogelijk unieke archeologische vondsten, zodat inwoners van onze stad als bezoekers daar kennis van kunnen nemen? Zo ja, heeft u dit reeds als stelpost gereserveerd in het budget? Zo nee, waarom niet?

Antwoord van burgemeester en wethouders

1. Bent u het met ons eens dat de opgravingen waardevol zijn geweest vanwege de nieuwe kennis die deze hebben opgeleverd over de vroegste geschiedenis van de stad Eindhoven?

Ja, daar zijn wij het mee eens. Het archeologisch onderzoek heeft onze kennis over de middeleeuwse stad en het kasteel aangevuld en verrijkt.

2. Wat wordt er met de resultaten van de opgravingen gedaan naast de wettelijk verplichte rapportage? Zijn er plannen om deze ook voor een breder publiek toegankelijk te maken? Op welke termijn verwacht u dit te doen?

De vondsten worden binnen de wettelijk gestelde termijn door het onderzoeksbureau overgedragen aan het archeologische depot van de gemeente Eindhoven en Helmond. Deze zijn dan beschikbaar voor publieksdoeleinden. Er wordt nagedacht over de manier waarop de resultaten van de opgravingen met een breder publiek kunnen worden gedeeld. De onderzoeksresultaten zijn zo aansprekend dat wij binnen de bestaande middelen van het Erfgoedbudget een manier zoeken om de resultaten te ontsluiten.

3. Is het overwogen om in de nieuw ingerichte openbare ruimte iets van een zichtbare herinnering aan het verleden te incorporeren (zoals dat gedaan is met de fundering van de poort in de fietsenkelder of de opgemetselde put van het kasteel van Eindhoven)? Daarnaast heeft de kostenoverschrijding qua archeologie bij het CDA geleid tot de vraag of de kosteninschatting qua archeologisch onderzoek beter kan.

Op de hoek van de Vestdijk met de Ten Hagestraat is een replica gemaakt van de in het recente verleden opgegraven kasteelmuur met waterput. Hier is in de vraagstelling naar verwezen. Er is bij dit project op voorhand niet overwogen om nog andere zichtbare herinneringen aan het verleden te incorporeren in het project. Dit was niet mogelijk,

omdat de uiterlijke verschijningsvormen van de archeologische resten op voorhand niet bekend waren.

Bij het huidige onderzoek zijn delen van een ronde toren aangetroffen. Omdat hierin een opening aanwezig lijkt te zijn, gaat het waarschijnlijk om de toegangstoren naar het kasteel. Deze spectaculaire nieuwe resultaten van het onderzoek vormen een belangrijk puzzelstuk voor de beeldvorming van het kasteel van Eindhoven. Het heeft daarom inderdaad de voorkeur om de verkregen informatie over deze resten in enige vorm in het straatbeeld te laten terugkomen. Hierdoor krijgen de bewoners en bezoekers van onze moderne stad ook een gevoel bij onze historische stad. Jaarlijks plaatst de gemeente een aantal informatieve Erfgoedborden in de stad. Dit kan een manier zijn om informatie over de vondsten en sporen te ontsluiten. Daarnaast loopt het project Eindhovens Erfgoed waarbij Stichting Cultuur subsidie verleent voor een element in de openbare ruimte. Hier zijn, behalve de gemeente, ook de erfgoedstichtingen bij betrokken. Dit kan ook gekoppeld worden aan de vondsten.

4. Welke specifieke lessen zijn er getrokken voor nieuwe grote projecten? Kan er bij volgende opgravingen van te voren beter rekening worden gehouden met de noodzakelijke tijd en kosten? Bijvoorbeeld door een specifiek Programma van Eisen (PvE) op te stellen? Of door lokale amateur-erfgoed specialisten te raadplegen over de mogelijke te verwachte vondsten binnen een plangebied?

In de voorbereiding van het project zijn mogelijkheden benut om schade aan archeologische resten zoveel als mogelijk te voorkomen en de kosten van archeologisch veldonderzoek te beperken. Dit is gedaan door op voorhand een archeologische bureaustudie uit te laten voeren zodat archeologische kansgebieden bij benadering bekend waren. Uit het veldonderzoek blijkt dat deze inderdaad goed zijn ingeschat. De complexiteit, kwaliteit en informatiewaarde van de archeologische resten bleken echter dusdanig hoog te zijn dat intensief veldonderzoek nodig was om de archeologische informatie op een verantwoorde manier veilig te kunnen stellen. Het onderzoek viel daardoor duurder uit dan van te voren was te begroten.

Voor deze ontwikkeling is een archeologische risicostudie verricht. Dit bureauonderzoek is volgens de richtlijnen van de beroepsgroep uitgevoerd. In dit rapport is ook de door vrijwilligers in de archeologie opgedane kennis verwerkt. In de archeologische bureaustudie zijn zones aangegeven waarin archeologische resten werden verwacht. Het archeologisch Programma van Eisen van de Vestdijk was specifiek toegesneden op de verkregen kennis uit deze bureaustudie. Dit vooronderzoek kent echter ook zijn beperkingen. Er kan alleen een voorspelling gedaan worden op basis van de beschikbare informatie en historisch bronnenmateriaal over de middeleeuwse stad is helaas niet of onvolledig overgeleverd. Ondanks dat een deel van de archeologische resten in meer of mindere mate te voorspellen zijn, zal de bodem daarom soms onverwacht verrassingen prijs blijven geven.

De aangetroffen archeologische vondsten in combinatie met de benodigde sanering hebben er op dit moment al toe geleid dat bij vervolgprojecten, zoals het project 'Herinrichting Binnenstad', zoveel als mogelijk tijdens de ontwerpfase specifiek

gecombineerd archeologisch onderzoek/bodemonderzoek/explosievenonderzoek gaat plaats vinden. Daar waar reeds bekend is dat zich mogelijk complexe archeologische resten in de ondergrond bevinden, kiezen we er eerder voor om vooruitlopend op de civieltechnische werkzaamheden al gravend archeologisch proefonderzoek te laten verrichten. Zo heeft archeologisch vooronderzoek laten zien dat de kans groot is dat er bij de geplande rioleringswerkzaamheden resten van de Stratumse stadspoort zullen worden doorsneden. Om te zorgen dat eventueel aanwezige hout- en muurresten van deze stadspoort zoveel mogelijk behouden kunnen blijven is het noodzakelijk om op voorhand te weten wat de precieze ligging van de stadspoort met brug en oude gracht op deze plek is. Zodat we met het ontwerp en de uitvoering maximaal rekening kunnen houden met behoud van deze archeologische zaken. Hiervoor wordt vooraf een proefsleuvenonderzoek op de betreffende locatie uitgevoerd.

Een belangrijke conclusie die kan worden getrokken is dat het archeologisch beleid van de gemeente Eindhoven wérkt. Op basis van de archeologische beleidskaart is vooronderzoek verplicht gesteld. Het als gevolg daarvan uitgevoerde onderzoek heeft onze historische kennis van de stad verrijkt en is beschikbaar om onze inwoners en bezoekers van informatie te voorzien. Een belangrijke voorwaarde is dat het beleid actueel blijft en dat we hier telkens de nieuw verkregen kennis in verwerken. Daarom wordt op dit moment hard gewerkt aan de vernieuwing van de archeologische (verwachtings-)waardenkaart en beleidskaart en de actualisatie van de erfgoedverordening. Naar verwachting kunnen deze stukken nog dit jaar worden vastgesteld en ook als onderlegger dienen voor het beleid onder de Omgevingswet

5. Is dit al meegenomen voor de herinrichting/nieuwe bestrating van de binnenstad, zoals de voorgenomen werkzaamheden op het Stratumseind en Oude Stadsgracht? Voor de herinrichting van het Stratumseind is op dit moment een PvE in voorbereiding. Daarin wordt een zorgvuldige aanpak van de archeologische werkzaamheden omschreven. Voor het overige verwijzen wij naar het antwoord onder punt 4.

6. En kan er in toekomstige plannen voor bouw- en herinrichtingsprojecten in de binnenstad, naast plek voor groen, ook ruimte worden gecreëerd voor zichtbare herinneringen aan mogelijk unieke archeologische vondsten, zodat inwoners van onze stad als bezoekers daar kennis van kunnen nemen? Zo ja, heeft u dit reeds als stelpost gereserveerd in het budget? Zo nee, waarom niet?

Bij ontwikkelingen in de openbare ruimte willen we graag het verleden van de stad zichtbaar maken. Dit is ook zo opgenomen in de Integrale Visie Erfgoed Eindhoven en sluit aan bij de hoofddoelstelling van deze visie. Uw raadvragen zien wij als een ondersteuning van dit belangrijke uitgangspunt bij de herijking van ons erfgoedbeleid. Hier wordt de raad later dit jaar bij betrokken. De raming is niet zo gespecificeerd dat hier een aparte stelpost is gereserveerd.

Eindhoven, 02 juni 2020